

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

Факультет № 6

Кафедра кримінального процесу, криміналістики та експертології

ЛЕКЦІЯ

з навчальної дисципліни **Організація та проведення негласних слідчих
(розшукових) дій**
обов'язкових/вибіркових компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
за темою **№ 7. Засоби, що використовуються під час проведення
негласних слідчих (розшукових) дій.**

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол № 7 від 30.08.2023 р.

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол № 7 від 25.08. 2023 р.

ПОГОДЖЕНО

Секцією науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол № 7 від 29.08.2023 р.

Розглянуто на засіданні кафедри кримінального процесу, криміналістики та експертології факультету № 6 ХНУВС (протокол від 21.08.2023 № 7)

Розробник:

1. Професор кафедри кримінального процесу, криміналістики та експертології факультету № 6 ХНУВС, доктор юридичних наук, професор Пчолкін В.Д.

Рецензенти:

1. Професор кафедри криміналістики, судової експертології та медичної підготовки факультету № 1 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор Степанюк Р.Л.

2. Доцент кафедри криміналістики Національного юридичного університету ім. Ярослава Мудрого кандидат юридичних наук, доцент Мусієнко О.Л.

План.

1. Поняття засобів, що використовуються під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій.
2. Оперативні обліки.
3. Оперативно-технічні засоби та напрями їх застосування.
4. Ідентифіковані (помічені) або несправжні (імітаційні) засоби.

Рекомендована література:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Про захист прав людини і основоположних свобод: Конвенція Ради Європи від 4 листопада 1950 р. (в ред. від 1 червня 2010 р.) (Зі змінами та доповненнями, внесеними Протоколом № 11 від 11 трав. 1994 р., Протоколом № 14 від 13 трав. 2004 р.): URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
3. Про Національну поліцію: Закон України від 2 лип. 2015 р. № 580- VIII: URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/580-19>.
4. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» // Відомості Верховної Ради України, 1992, N 22, ст.303 : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12/ed20130811#Text>
5. Закон України «Про судову експертизу» // Відомості Верховної Ради України, 1994, N 28, ст.232 : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text>
6. Закон України «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» // Відомості Верховної Ради України, 1995, N 10, ст.60 : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/60/95-%D0%B2%D1%80#Text>
7. Кримінальний кодекс України // Відомості Верховної Ради України, 2001, № 25-26, ст.131 : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
8. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р.// Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88 : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
9. Закон України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 № 1697-18 [Електронний ресурс] // База даних «Законодавство України». Верховна Рада України : URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18> Закон України «Про службу безпеки України» прийнятий 25 березня 1992 року N 2229-XII // Відомості Верховної Ради України, 1992, №27, ст.382.
10. Закон України «Про державну таємницю» прийнятий 21 січня 1994 року N 3855-XII (із змінами і доповненнями від 19 червня 2003 року)
11. Закон України «Про контр розвідувальну діяльність» прийнятий 26 грудня 2002 року N 374-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 374.

Ст. 482.

12. Закон України «Про Державну прикордонну службу України» прийнятий 3 квітня 2003 року N 661-IV
13. Закон України «Про державний захист працівників суду і правоохоронних органів» від 23 грудня 1993 р. № 3781-XII [Електронний ресурс]: Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3781-12>
14. Закон України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві» від 23 грудня 1993 р. № 3782-XII [Електронний ресурс]: Офіційний веб-портал Верховної Ради України. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3782-12>
15. Про затвердження Положення про Національну поліцію : постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 877 [Електронний ресурс] // База даних «Законодавство України». Верховна Рада України : URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/877-2015-%D0%BF#n9>
16. Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, затверджена Наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України 16.11.2012 № 14/1042/516/1199/936/1687/5
17. Про організацію діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України : наказ МВС України від 06.07.2017 № 570 [Електронний ресурс]. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0918-17>
18. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні : наказ МВС України від 07.07.2017 № 575 [Електронний ресурс] // База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17>
19. Про затвердження Положення про Департамент стратегічних розслідувань Національної поліції України : наказ Нац. поліції України від 09.10.2019 № 867 Київ : РВВ МВС і Нац. поліції України, 2019
20. Бандурка О.М. Теорія і практика оперативно-розшукової діяльності: монографія / О.М. Бандурка Харків : Золота миля. 2012. 620 с.

1. Поняття засобів, що використовуються під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Застосування сучасних технічних засобів і вдосконалення прийомів їх використання в ході проведення негласних слідчих (розшукових) дій є дієвим резервом підвищення ефективності оперативно-розшукового забезпечення розслідування кримінальних правопорушень.

Засобами що використовуються під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій слід вважати сукупність знаряддя (певного матеріального об'єкта) та прийомів його застосування з метою вирішення завдань при виявленні та розслідуванні злочинів.

Отже, більшість вчених та практиків пропонує під засобами розуміти сукупність об'єктів матеріального світу, за допомогою яких слідчі та оперативні працівники виконують поставлені задачі та покладені на них обов'язки.

До засобів можна віднести лише те знаряддя, яке виконує під час цієї діяльності певну функцію, а саме – воно повинно бути інструментом у руках суб'єктів, які здійснюють негласні слідчі (розшукові) дії.

Метою застосування такого інструмента є отримання або реалізація інформації або ж створення умов для цього. Однак, матеріальна складова засобу не обов'язково повина мати специфічні ознаки її належності до засобів отримання (реалізації) інформації або ж створення умов для цього. Це може бути звичайна побутова річ (диктофон, квартира, одяг тощо), яка набуває властивостей засобу тільки у сукупності з прийомами її застосування.

Завдяки застосуванню спеціальних прийомів звичайна квартира перетворюється на конспіративну, побутовий диктофон – на засіб негласного звукозапису тощо. Водночас певне знаряддя є спеціально призначеним для його застосування, що позначається на його ознаках (конструкції, побудові, умовних рефлексів тварин тощо).

Це знаряддя є засобом незалежно від прийомів його застосування, точніше кажучи, зазначені прийоми значною мірою заздалегідь визначені властивостями цього знаряддя.

В теорії оперативно-розшукової діяльності, традиційно вважається, що до засобів ОРД відносяться:

- *оперативні обліки;*
- *оперативна техніка;*
- *ідентифіковані (помічені) або несправжні (імітаційні) засоби;*
- *службово-розшукові собаки.*

Такий погляд на засоби ОРД зберігається у вітчизняній науці до цього часу. Особливість створення, накопичення та використання оперативних обліків передбачає наявність у їх масивах особливої інформації, яка стосується лише таких даних про об'єкти, що сприяють їх ідентифікації, установленню належності, причетності до злочинної діяльності в минулому. Оперативні обліки створюються для систематизації матеріалів, одержаних у результаті оперативно-розшукової діяльності.

Оперативні обліки – це система реєстрації, накопичення, класифікації, зберігання та використання даних про осіб, предмети, події за їх прикметами та ознаками, призначена для ефективного забезпечення оперативно-розшукової діяльності оперативних підрозділів ОВС, яка складається з автоматизованих інформаційно-пошукових систем, картотек, оперативно-розшукових справ, справ контрольно-наглядного провадження та інших документів оперативно-розшукового та довідкового призначення.

Під оперативною технікою розуміють систему наукових положень і розроблених на їх основі технічних засобів, способів і прийомів їх правомірного застосування (здебільшого негласного) в процесі здійснення негласних слідчих (розшукових) дій в цілях пошуку, отримання та фіксації фактичних даних щодо протиправних діянь окремих осіб і груп, відповідальність за які передбачена чинним кримінальним законодавством. Засоби оперативної техніки призначені для безпосереднього отримання інформації, а також виконання супутніх функцій: сприяння доступу до інформації, створення умов для її виникнення, здійснення зв'язку, транспортування та фізичного захисту в процесі проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Несправжні (імітаційні) засоби – це спеціально виготовлені речі та документи, які зашифровують особу чи відомчу належність осіб, приміщень, транспортних засобів оперативних підрозділів, працівників інших підрозділів, залучених до проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

2. Оперативні обліки

Метою застосування оперативних обліків є забезпечення оперативного спостереження та збирання інформації про осіб, які готують, скоюють або вчинили злочин, з метою їх викриття, виявлення та розшуку, а профілактичних – для забезпечення індивідуальної профілактики злочинів.

Основними суб'єктами з накопичування, збереження та аналітичного оброблення інформаційних масивів у системі МВС України є: **Департамент інформаційно-аналітичного забезпечення (ДІАЗ) та експертна служба МВС України.**

Одним із завдань, які покладаються на підрозділи експертної служби МВС України в боротьбі зі злочинами загально кримінальної спрямованості, є використання криміналістичних обліків для встановлення: осіб, що вчинили злочини; відомостей про об'єкти за їх ідентифікаційними ознаками.

Всі обліки поділяються на дві групи: оперативно-пошукові й інформаційно-довідкові.

В МВС України створена **Інтегрована інформаційно-пошукова система** з метою об'єднання існуючих в інформаційних підсистемах в єдиний інформаційно-аналітичний комплекс із використанням сучасних інформаційних технологій, комп'ютерного та телекомунікаційного обладнання та підтримки оперативно-службової діяльності органів і підрозділів Національної поліції.

В інформаційній мережі ОВС України функціонують такі основні інформаційні системи як: «Статистика», «Інтегрована інформаційно-

пошукова система органів внутрішніх справ України» (ІПС ОВС), «Оперативно-довідкова картотека» (ОДК) та функціональна підсистема Єдиної державної інформаційної підсистеми у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансування тероризму (ФП ЄІС МВС).

До складу *Інтегрованої інформаційно-пошукової системи ОВС України»* входять наступні інформаційні підсистеми: «Особа»; «Розшук»; «Пізнання»; «Номерні речі»; «Антикваріат»; «Кримінальна зброя»; «Автомобілотранспорт»; «Арсенал»; «АПРА»; «Втрачені паспорти». До складу ІС «ОДК» входять підсистеми: «Мігрант»; «Рубін-2002».

Інформаційна підсистема «Особа» (ІПС «Особа») призначена для ведення обліку осіб криміногенної категорії, а саме:

- оголошених у державний і міждержавний розшук;
- які допускають немедичне вживання наркотичних засобів, психотропних речовин і перебувають на диспансерному обліку;
- психічно хворих, які становлять небезпеку для оточуючих;
- утримувачів притонів;
- які займаються проституцією;
- затриманих за бродяжництво;
- інших категорій, які перебувають на обліках органів внутрішніх справ і схильні до вчинення злочинів.

Інформаційна підсистема «Розшук» призначена для централізованого збору інформації від ініціаторів розшуку про осіб, що розшукуються і встановлюються, які оголошені в регіональний, державний, міждержавний розшук, і надання інформації за запитами органів внутрішніх справ, інших зацікавлених міністерств і відомств. Поєднання в ДІТ усіх інформаційних потоків про осіб, що оголошені в державний, міждержавний розшук, та про припинення розшуку в результаті дозволяє отримати єдиний банк даних інформації про осіб, що розшукуються. Інформація, що зосереджена в банку даних, використовується при оперативно-розшукових заходах регіонального, державного, міждержавного рівнів.

Інформаційна підсистема «Пізнання» призначена для: обліку осіб, зниклих безвісти, невпізнаних трупів, невідомих хворих; проведення пізнавальних заходів щодо цих категорій осіб в автоматизованому режимі, а також надання та роздрукування рекомендацій щодо проведення пізнавальних заходів.

Інформаційна підсистема «Номерні речі» веде облік предметів, які мають індивідуальні номери або характерні особливості, викрадені, безгосподарні, а також вилучені в затриманих та заарештованих. Згідно названого порядку *постановці на облік підлягають* дані про:

- всі викрадені, вилучені у затриманих або заарештованих осіб речі, належність яких не встановлена, а також безгосподарні, знайдені або вилучені із камер сховищ вокзалів, портів, аеропортів, що мають індивідуальні номери і

характерні особливості (телевізори, радіоприймачі, магнітофони, годинники, ордени, цінні папери тощо);

– всі предмети антикваріату, що мають історичну, наукову, художню або іншу культурну цінність (картини, ікони, колекції монет, орденів і медалей, марок, значків, музейної зброї тощо), викрадені із державних сховищ, приватних колекцій, церков або інших місць відправлення релігійного культу, а також вилучені в громадян відповідно до чинного законодавства працівниками органів внутрішніх справ, митниці або здані як знайдені;

– усі викрадені, а також безгосподарні транспортні засоби.

Інформаційна підсистема «Кримінальна зброя» забезпечує облік викраденої, втраченої, вилученої, знайденої і добровільно зданої зброї, боєприпасів і вибухових речовин. Постановці на облік підлягають дані про всю втрачену, викрадену, а також вилучену, знайдену та добровільно здану із числа тієї, що незаконно зберігалася, бойову, учбову, спортивну і мисливську вогнепальну зброю як вітчизняного, так і іноземного виробництва (пістолети, револьвери, гвинтівки, карабіни, автомати, кулемети, мисливські рушниці, як з нарізним, так і з гладким стволом, обрізи) незалежно від їх технічного стану, а також боєприпаси і вибухові речовини.

В інформаційній підсистемі «Автомобілотransпорт» (ПС «АМТ») ведеться облік транспортних засобів, що розшукуються. Призначається для взаємного інформування органів внутрішніх справ України про скоєні незаконні заволодіння транспортними засобами з використанням централізованого автоматизованого обліку даних про такі злочини в розшуковій роботі.

В ході розслідування злочинів широко використовується **інформаційна підсистема «Арсенал»**, яка призначена для ведення номерного обліку зброї. Це єдина система централізованого номерного обліку вогнепальної зброї в системі МВС України створена з метою здійснення всебічно контролю за зброєю. Інформаційна підсистема «Арсенал» становить собою систему, що складається з формування і подання початкової інформації, змін та доповнень, інформаційної бази і програмних засобів реалізації, споживачів інформації та інформаційного апарату, який забезпечує її функціонування. ПС „Арсенал” містить дані про вогнепальну, пневматичну, холодну зброю, спеціальні засоби самооборони, заряджені речовинами сльозогінної та дратівної дії (газові пістолети та револьвери, газова зброя), що перебувають у користуванні громадян та організацій а також про зброю органів внутрішніх справ, військових частин, навчальних закладів системи МВС та зброю, яка зберігається на складах військових баз МВС.

Оперативні підрозділи використовують також інформаційні системи: **«Оперативно-довідкова картотека», «Статистика», Національний банк даних «Автомобіль»**. Зазначені інформаційні системи використовуються не лише працівниками оперативних підрозділів, а й іншими підрозділами ОВС.

3. Оперативно-технічні засоби та напрями їх застосування.

Основні засоби, які використовуються при проведенні негласних заходів, поділяють на засоби розвідувальної, пошукової, пенітративної та кондиціональної техніки.

Під засобами розвідувальної техніки розуміють технічні засоби, які спеціально створені та застосовуються для негласного отримання інформації, що розповсюджується в різних середовищах (каналах) або зберігається на матеріально-речових носіях.

До засобів розвідувальної техніки належать: засоби відео спостереження та відео фотозйомки (оптичні прилади, цифрові фотокамери, відеокамери, відео закладки, телевізійні системи, ендоскопи, прилади бачення в темряві, тепловізори тощо); засоби звукового контролю та звукозапису (акустичні закладки, диктофони, направлені мікрофони, стетоскопи, інфрачервоні лазерні зчитувачі та ін.); засоби отримання інформації з радіо ефіру (сканувальні радіоприймачі, спеціалізована апаратура радіоконтролю, спеціальні комплекси радіорозвідки тощо); засоби зняття інформації з каналів зв'язку (телефонні закладки, спеціалізована апаратура зняття інформації з ліній зв'язку).

До засобів пошукової техніки належать технічні засоби, призначені для пошуку певних об'єктів у визначеному місці – середовищі (грунті, водоймищах), виявлених схованках, пробах речовин тощо. За допомогою пошукових засобів виявляють місце знаходження холодної та вогнепальної зброї, коштовних металів, улаштованих схованок, трупів людей і тварин, рухомих об'єктів, наркотичних та вибухових речовин, радіоелектронної апаратури (в тому числі електронних підривачів), сліди виділень людського організму, сліди спеціальних хімічних та радіоактивних речовин, теплові сліди тощо.

До пошукових приладів відносять металошукачі, пошукові магніти, газоаналізатори (шукачі трупів та вибухових речовин), радіопеленгатори, електричні зонди-шукачі, порожнечошукачі, портативні рентгенівські інтроскопи, ультрафіолетові освітлювачі, регістратори радіоактивності, нелінійні локатори, експрес-аналізатори наркотиків тощо.

Засоби пенітративної техніки призначені для забезпечення проникнення в приміщення, транспортні засоби та інші місця з метою отримання або реалізації інформації.

До засобів пенітративної техніки належать технічні засоби відчинення запірних пристроїв (комплекти ключів, маніпуляційне приладдя (відмички, спеціальні вібратори), комп'ютерні комплекси відчинення замків); засоби подолання систем охорони (охоронної сигналізації, охоронного телебачення, систем контролю доступу); засоби нейтралізації тварин, а також засоби негласного проникнення в комп'ютерні системи та мережі.

Засоби кондиціональної техніки призначені для створення умов, що сприяють виникненню інформації, яка може стати оперативно-розшуковою. До

цих засобів відносять поліграфи (детектори брехні), засоби створення композиційних портретів, засоби негласного дактилоскопіювання, а також спеціальні хімічні речовини (барвники, люмінофори, індикатори, запахові препарати тощо).

Поліграфне опитування — це захід, який представляє собою психофізіологічне тестування особи, стосовно якої отримано відомості про її можливу причетність до протиправної діяльності з використанням спеціальних технічних засобів та відповідних методик.

Використання поліграфа здійснюється шляхом проведення за спеціальною методикою опитування людини за умов її добровільної згоди з одночасною реєстрацією змін її психофізіологічних реакцій у відповідь на психологічні стимули, які надаються у вигляді варіантів відповідей, предметів, схем, фото та ін. У процесі такого інтерв'ю використовуються поліграфічні пристрої, які не завдають шкоди здоров'ю, життю людини, навколишньому середовищу.

Створення пасток (квартир, офісів, автомобілів) — це комплекс заходів, пов'язаний з легендованим використанням об'єктів та імітуванням ними певної діяльності, спрямований на встановлення злочинних намірів та документування протиправних дій окремих осіб або груп.

В ході підготовки та проведення негласних слідчих (розшукових) дій оперативним підрозділам надається право формувати **оперативний гардероб**, закуповувати з цією метою **засоби маскування, спеціальні засоби, у тому числі технічні, пристосовані для негласного, конспіративного використання**.

До спеціально навчених тварин відносять службово-розшукових собак, а також інших тварин (котів, птахів), які навчені виконувати певні дії (пошук наркотичних чи вибухових речовин, пошук злочинця за запаховими слідами, транспортування закладного пристрою тощо).

Оперативно-технічні засоби застосовуються в слідчій та оперативно-розшуковій діяльності гласно і негласно з метою пошуку й фіксації фактичних даних про протиправну діяльність особи або групи осіб.

В ході проведення негласних слідчих (розшукових) дій застосовуються:

Фото, кіно і відео зйомка — для фіксування протиправних дій осіб, які підозрюються в підготовці або вчиненні злочинів, їх зустрічей із співучасниками або іншими особами, причетними до протиправних учинків, негласного (зашифрованого) огляду слідів, документів та інших предметів, що можуть бути знищені, замінені, підроблені, а також для негласного одержання розпізнавальних знімків осіб, які підозрюються у скоєнні злочинів, і вміщення їх до фото чи відеотеки.

Магнітний запис — для одержання даних про злочинну діяльність та іншої інформації, яка має значення для вирішення завдань оперативно-розшукової діяльності, осіб, підозрюваних у вчиненні злочинів, які переховують розшукуваного злочинця або знають місцезнаходження його чи особи, що зникла безвісти, знають про місця зберігання зброї, викраденого майна, а також про засоби вчинення злочинів та інше.

Пошукові прилади — для виявлення слідів і знарядь злочину, місць зберігання трупів, тайників та інших місць переховування предметів, що мають відношення до злочину.

Теле-, відео апаратура й оптичні прилади — для спостереження і фіксації дій осіб, підозрюваних у скоєнні злочинів, стеження за їх пересуванням, відвідуванням ними певних місць тощо.

Засоби сигналізації та радіоприлади — для дистанційного виявлення дій підозрюваних у скоєнні злочинів осіб.

Спеціальні хімічні речовини — для виявлення і закріплення слідів злочину, надання певним об'єктам (предметам) специфічних ознак, що дозволяють виділити їх серед групи однорідних об'єктів (предметів), з метою виявлення шляхів їх пересування, полегшення розшуку й затримання осіб, які вчинили протиправні дії.

Забороняється застосовувати технічні засоби, психотропні, хімічні та інші речовини, що пригнічують волю або завдають шкоди здоров'ю людей і навколишньому середовищу.

Оперативно-технічні засоби використовуються, як правило, безпосередньо працівниками слідчих та оперативних підрозділів, що здійснюють оперативно-розшукові заходи та негласні слідчі (розшукові) дії.

Умови і порядок застосування оперативно-технічних засобів регламентуються окремими нормативно-правовими актами МВС України.

З дозволу керівників Національної поліції України і оперативних підрозділів допускається застосування оперативно-технічних засобів особами, які конфіденційно співробітничать з оперативними підрозділами. Керівники, які дозволили проведення, і працівники, які здійснюють оперативно-розшукові заходи із застосуванням оперативно-технічних засобів, несуть відповідальність за законність використання і збереження цих засобів.

3. Ідентифіковані (помічені) або несправжні (імітаційні) засоби.

Відповідно до ст. 273 КПК України за рішенням керівника органу досудового розслідування, прокурора при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій можуть бути використані заздалегідь ідентифіковані (помічені) або несправжні (імітаційні) засоби. З цією метою допускається виготовлення та використання спеціально виготовлених речей і документів, створення та використання спеціально утворених підприємств, установ, організацій. **Несправжні (імітаційні) засоби** — це спеціально виготовлені речі та документи, які зашифровують особу чи відомчу належність осіб, приміщень, транспортних засобів оперативних підрозділів, працівників інших підрозділів, залучених до проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Виготовлення несправжніх (імітаційних) засоби забороняється, якщо:

- використання цих засобів безпосередньо призведе до незаконного обмеження прав і свобод людини, порушення їх особистої недоторканності, а також до заняття господарською діяльністю поза межами дотримання дозвільних процедур на отримання дозволу на певний вид діяльності;

- засоби надають спеціальні права та повноваження особі, якими вона не може бути наділена відповідно до законодавства України та інших нормативно-правових актів;

- засоби призначені для мети, не пов'язаної із виконанням службових обов'язків під час негласних слідчих (розшукових) дій;

- засоби належать до цінних паперів або інших платіжних засобів;

- засоби сприяють перетинанню державного кордону України.

Для виконання особливо важливих завдань щодо розкриття тяжких та особливо тяжких злочинів, необхідності здійснення проникнення в злочинну групу негласного працівника оперативного підрозділу або особи, яка співробітничав з ним, із збереженням у таємниці достовірних даних щодо цих осіб з письмового дозволу Голови Національної поліції України або особи, яка виконує його обов'язки та Голови Державної міграційної служби України, як виняток, виготовляються паспорти громадян України для виїзду за кордон.

Виготовлення заздалегідь ідентифікованих (помічених) засобів (речей, документів, речовин) – це захід, пов'язаний з негласним додаванням чи нанесенням на предмети або речовини спеціально виготовлених засобів, у тому числі хімічних та технічних, з метою відстеження руху промаркованих предметів та речовин, їх слідів та з'ясування інших обставин, що мають значення для виконання завдань оперативно-розшукової діяльності.

До несправжніх (імітаційних) засобів необхідно віднести: спеціально виготовлені речі; спеціально виготовлені документи; спеціально утворені підприємства, установи, організації.

Розглянемо кожен з видів несправжніх (імітаційних) засобів, які використовуються при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій.

1. Спеціально виготовлені речі. До таких речей можна віднести засоби, які необхідні як допоміжний засіб для виконання завдання при проведенні негласної слідчої (розшукової) дії. Це засоби маскування, тобто предмети гардеробу, які, наприклад, вказують на певну професійну індивідуальність особи, автомобілі, обладнані під транспортні засоби комунальних, ремонтних та інших служб, комплекти ключів, маніпуляційне приладдя (відмички).

2. Спеціально виготовлені документи. До такого засобу відносяться **документи прикриття** (печатки, штампи, установчі документи спеціально утворених підприємств та організацій, державні номерні знаки транспортних засобів тощо). До документів можна віднести: гроші; цінні папери; банківські векселя, чеки та ін. Як правило, використовуються при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій для виконання ними функцій предмета злочину в тих випадках, коли з причин забезпечення можливості доказування під час подальшого розслідування їх не можна замінити засобами імітації (наприклад, при розслідуванні вимагання, хабарництва). Зазвичай гроші, що застосовуються як засіб при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій, мають певні спеціальні ознаки (люмінесцентні позначки або позначки радіоізотопами).

3. Спеціально утворені підприємства, установи, організації. Житлові та службові приміщення можуть бути використані як спеціально утворені підприємства, установи, організації. Таким чином, житлові, службові та інші приміщення є засобом створення умов для проведення негласних слідчих (розшукових) дій.

Виготовлення, утворення несправжніх (імітаційних) засобів для проведення конкретних негласних слідчих (розшукових) дій оформлюється відповідним протоколом.

У разі необхідності розкриття до завершення досудового розслідування справжніх відомостей щодо спеціально утворених суб'єктів господарювання або щодо особи, яка діє без розкриття достовірних відомостей про неї, про це повідомляється орган, співробітником якого є особа, яка таким способом здійснює негласні слідчі (розшукові) дії, а також керівник органу досудового розслідування, прокурор, який прийняв рішення про використання таких засобів у проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. Рішення про розкриття справжніх відомостей про вказану особу, обставини виготовлення речей чи документів або спеціального утворення підприємства, установи, організації приймається керівником органу досудового розслідування, прокурором. У разі необхідності щодо особи, відомості про яку підлягають розкриттю, вживаються заходи безпеки, передбачені законом.

Несправжні (імітаційні) засоби, застосовані під час проведення негласної слідчої (розшукової) дії, ***використовуються в процесі доказування у вигляді первинних засобів чи знарядь вчинення злочину, за винятком випадків, коли суд встановить порушення вимог КПК України під час проведення відповідної негласної слідчої (розшукової) дії.***

Висновок:

Отже, на підставі узагальнення матеріалів практики можна дійти висновку, що успішному виявленню, попередженню та розслідуванню злочинів, сприяє кваліфіковане використання засобів саме при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. Таким чином, засобом, при проведенні негласних слідчих дій слід вважати сукупність знарядь (певного матеріального об'єкта) та прийомів його застосування з метою вирішення завдань при виявленні та розкритті злочинів. Будь-який матеріальний об'єкт будь-якого призначення сам по собі, без прийомів його застосування не може виконувати функції засобу; за його допомогою не можна отримувати або реалізовувати негласні слідчі (розшукові) дії без відповідної методики. До засобів можна віднести лише те знаряддя, яке виконує під час цієї діяльності певну функцію.